

Avrupa Danışmanlığı

Strazburg ,02 Şubat, 2005

ACFC/INF/OP/I(2005)001

**ÇERÇEVE KONVENŞIONU'NUN AZINIKLARI KORUMA DANIŞMA
KOMİTESİ**

27 Mayıs 2004 yürürlüğe giren Makedonya C. görüşü için

KISA ÖZETLER.....	
I. GÜNDEMDEKİ OLAYLARIN HAZIRLANMASI.....	
II. GENEL UYARILAR.....	
III. 1-19 MADESİ GEREĞİNCE ÖZEL YORUMLAR.....	
IV .DANISMA KOMİTESİNİ'İN EN ÖNEMLİ YORUMLARI.....	
V. SON UYARILAR.....	

KARARA BAGLANAN SONUCLAR

24-28 tarihinde tutulan kendisinin 18'ci toplantida, Danisma Komitesi 23 Eylul 2003 eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonyanın ilk devlet raporu sonuclarini arastirmaya basladi.Bu arastirmalar icerisinde danisma kurulu heyeti Makedonya Cumhuriyeti 8-12 Aralik 2003 tarihinde ziyaret etti, amaci hukumetten ve cesitli bagimsiz kuruluslardan cerceve konvensiyonu hakkında bilgi toplamak. 27 Mayıs 2004 tarihinde 19'cu toplantısında Makedonya Cumhuriyeti sonuclarini yururluge getirmisimler.

Danisma Komitesi Ohri anlasmasında yapılan bütün kanun degisikliklerini destekliyor bu degisiklikler oncelikle azinliklerin korunmasından ibaretir (inter alian)ayrica azinliklerin kendi ana dillerinin kullanmasi,egitimde beraber yasam,ve bütün kuruluslarında azinliklerinin kendi ana dillerinin kullanmasi,egitimde beraber yasam, ve bütün kuruluslarında azinliklerinin tarafsiz esitlik icerisinde kendilerini temsil edilmesi.

Iktidar,su ana kadar getirilen kararlari titizlikle takip etmeleri gerekiyor bu amacla azinliklerin korunmasi desentralizasyon prosesinin bitmesine,alfabenin ve lisanların kullanilmasina ve bütün is alanlarında diskriminasyona karsi,iktidarın garanti vermesi ve varolan kanun cercevesini uygulamaktır.Bu anlamda iktidarın sayica ve temsil az olan azinliklerin haklarının koruma altına alması gerekiyor.

2001 yıl yıkılmış olan millet ve kültürler arası degerlerin guclendirilmesi bu devletin gelecekteki sosyal dayanismanın pekistirilmesinde önemli rol oynayacaktır Gorülen o ki en önemli sorumlardan biri gençler arasındaki kin ve nefret özellikle Arnavut ve Makedon gençlerinin anlaşmazlığı ilerideki toplum gelişmesinin en büyük engel olacaktır.

Bu konuda toplumlar arasındaki gelişimin hızlandırılması için ayrı bir caba gösterilmesi gerekiyor,özellikle eğitim alanında lisanların daha güzel tanıtılması için kişisel promosyonların yapılması gerekir.

Türkçe ve Arnavutça eğitimdeki gibi diğer azinliklerin eğitiminde de gereken seviyeye ulaşılması için gereken önlemlerin alınması gerekir.Ayrıyeten özel ilkokulların kurulma yasasının tekrar gözden geçirilmesi gerekir.

Rom halkına yapılan diskriminasyon farklı alanlarda görülmektedir,bu da Romanlar ve diğer haklar arasındaki sosyo-ekonomik farkları açıkça göz önünde sermektedir.Bu farklılıklar özellikle iş bulma imkanları,ev sahibi olmak,saglık sigortası ve eğitimde görülmektedir.Ayrıyeten önemli olan iktidarın,bu madur halkın yasamsını düzeltmesi için en kısa zamanda gereken bütün önlemleri alması özellikle belirtilir.

Azinliklerin medya ve kamu görüşüne yakınlastırılması için gereken adımların atılması.Kültürel alanda, önemli olan azinliklerin kültür koruma ve geliştirilmesi, özellikle Ulahların.

Ayrıca azinliklerin danılabileceği ve sorunlarını paylaşılabileceği organların kurulması gerekir.

I. VAROLAN DUSUNCENIN HAZIRLANMASI

1. Makedonyanın 1 Subat 1999 yılında hazırladığı rapor 23 Eylül 2003 yılında Komiteye iletti. Danışma Komitesi 24-28 Kasım 2003 yılında kendisinin 18'ci toplantısında bu raporu incelemeye başladı.

2. Bu inceleme içerisinde Danışma Komitesi birkaç noktaya odaklandı, bu noktalar ek bilgi gerektiğine karar getirdi. Bu yüzden yetkililere 18 Kasım 2003'te bu konular hakkında sorular iletilti. Hükümetin cevapları 1 Nisan 2004'te kurulan teslim edildi.

3. Hükümetin davetine karşılık ve Bakanlık Kurulumun 32'ci kuralına göre Danışma Komite heyeti 8-12 Aralık 2003 tarihleri arasında Makedonya Cumhuriyeti ziyaret etmiş, amacı Cerceve Komitesi gelişme hakkında hükümet temsilcileri, bağımsız kaynaklardan ek bilgi almıştı. Var olan düşüncenin hazırlanması esnasında Danışma Komitesi çeşitli organların ayrıca diğer uluslararası organizasyonun ve diğer bağımsız kaynakların yazılı belgelerden yararlanmıştı.

4. Danışma Komitesi bu düşüncüyü 27 Mayıs 2004 yılında kendisinin 19'cu toplantısında yurulluğa geçirdi ve Bakanlar Komitesine devretmeyi karar verdi.¹

---

¹ Danışma Kurulu 30 Kasım 2001 yılında kendisinin 12'ci toplantısında kendi düşünce yapısında değişiklikler yapmasına karar verdi. Bu toplantıda bu kararlar getirildi: Bakanlar Komitesi teklif, karar, ve tavsiye yasası getirildi. Bu kararlar eski düşüncenin 5'ci bölümüne aitti şimdi ise yerine, Danışma Komitesi genel karar ve yorumlar, adı altına 4'cu bölüm eklendi. Danışma Komitesi aynı şekilde 5'ci bölümde bulunan kararlar 4'cu bölüme aktardı. Bu değişiklikler 30 Kasım 2001 tarihinde yurulluğa geçmiştir. Değişikliğin genel nedeni devletin ilk özel kararı olan Cerceve Anlaşmasının 2001 Ekim ayında Bakanlar Komitesi tarafından yurulluğa geçmesidir.

II. GENEL DIKAT ÇEKİCİ NOKTALAR

6. Danışma Komitesi Devlet Raporunun 4 yıl gecmesinden dolayı memnuniyetsizliğini dile getiriyor bu gecikme monitoring misiyonun ve Çerçeve Anlaşmasının Makedonya tarafından Monitorin Misiyonun ve Çerçeve Anlaşmasının Makedonya tarafından ciddi bir şekilde zedelenmesine neden olmuştur. Bu raporun içerisinde simdiki kanunlar ve sınırlı bilgiler onun kullanımıyla içerisinde simdiki kanunlar ve bazı sınır bilgileri onun kullanımıyla beraber detaylı bir şekilde mevcuttur. Danışma Komitesi bu raporda bazı bilgileri komple olmamasına rağmen istatistik bilgilerin mevcudluğunu selamlıyor. Danışma Komitesi 2001 yılındaki silahlı çatışmanın devlet raporunda yeterince alınmasını huzunle dile getiriyor.

7. Danışma Komitesinin düşüncesine göre yukarıda belirttiğimiz tarihlerde Uskup ve Kalkandelen'den hükümetin organizasyonu ile yapılan toplantılarda bu anlaşmaların pratikte görülmesi önemli bir fırsattır. Bu konuşmalarda birçok gruptan çok sayıda temsilciler katıldı, hükümetin ve diğer kaynaklarından önemli bilgiler elde edildi. Komitenin düşüncesine göre yetkililer ziyaretin hazırlığında başarılı işbirliği yapmışlardır. Aynı yetkililerin sorulara yazılı olarak ek bilgiler dahilinde sunduğunu dikkate almıştır.

8. Danışma Komitesi, yetkililerin devlet raporunun gecikmesinin yanı sıra bu raporun azınlık temsilcilerine bas vurulmadan hazırlanmasını huzunle karşılıyor. Danışma Komitesi genel notlandırmada Çerçeve Anlaşmasına „yetersiz bilgi ve yararlanmadan oturu not vermiştir. Danışma Komitesi Hükümet Çerçeve Konvansiyonun ilerlemesi „raporun ve uluslararası monitorin kurullarında daha elverişli kullanılması hakkında uyarıyor. Bu düzeltmeler ilerideki devlet raporlarında kendini göstermesi onuyor

9. Danışma Kurulunun göre hükümet, azınlıklar arası siyasi eşitliği sağlayacak güce sahip değildir. Bu güçsüzlük azınlıkların bakanlıktan bakanlığa olan farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Kurul hükümet yetkililerini bu konu hakkında uyararak azınlıkların sorunlarını karşılayacak olan bir hükümet organı kurması için baskı uyguluyor.

10. Danışma Kurulu 2001 yılındaki silahlı çatışmalarının etkisi Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasında görüldüğünü düşünüyor. Çerçeve Anlaşmasının C bölümünde silahlı çatışmanın bittiğine dair 13 Ağustos 2001 yılında Ohride dönemi Makedonya Cumhurbaşkanı, önde gelen parti² liderlerinin, Avrupa Birliği özel temsilcisi ve ABD özel temsilcisinin imzaları bulunmaktadır. Kurula göre bu ve buna benzer önlemler milletler arası ilişkilerin daha toleranslı biçimde gelişmesinde hükümetin yanı sıra halkın da görevi büyüktür. Danışma Kurulu hükümetin kamu güvenliğinin sağlanmasında gösterdiği çabaları selamlıyor ve aynı şekilde güçlendirilmesi için hükümete baskı kuruyor.

---

2. Çerçeve Barış anlaşmasını imzalayan taraflar: VMRO-DPMNE, SDSM, DPA ve PDP. 2002 Ekim ayında hükümet SDSM, Liberaler ve DUI koalisyonu ile kurulmuştur.

11. Danışma Kurulu düşüncesine göre Çerçev Anlaşmasına göre azınlıkların hakları daha güçlenmesi için bazı kanun değışiklikleri gerçekteşmiştir.Danışma Kurulu çerëve anlaşmasının milletler arası siyasi eşitlik kavramının önemini dile getiriyor.

12. Danışma Kurulu 2002 yılında gerçekteşen nüfus sayımından genel olarak memnun.Sayım Çerçev anlaşması kriterleri altındayapılmıştır.Bazı bölümlerde nüfus %20 fazla azınlığın bulunması anlaşmaya göre gerek eğitimde gerek se güncel hayata makedoncadan başka zamlık lısanı da kullanılması gerekir.Danışma Kurulu hükümetin nüfus sayısını daha başarılı anlaması için genel sayımdan başka ayrı kaynaklar ve kriterler üretmesi için baskı kuruyor.

13. Kurul sayısı daha az olan azınlıkların kendilerini çerçev anlaşmasının fatdalarından kendilerini mahrum hisetdiklerini dikatini çekiyor.Danışma Kurulu Çerçev anlaşmasının sadece sayısı daha yüksek azınlıkların sayısını az olanlarla eşit bir şekilde dengeleyeceğin garantisini veriyor.

14. Danışma Kurulu Makedonya Cumhuriyetinin bulunduğu ekonomik sorunları biliyor.Hükümetin Çerçev Anlaşmasını uygulanmasında yaşadığı sorunları anlayışla karşılıyor.

15. Bu noktaların ilerideki düşünceleri doğal değil spesifik karakter taşıyor.Danışma Kuruluna göre Çerçev Anlaşmasını uygulanmasının sürekli üzerinde çalışması gereken konu olduğunu dile getiriyor.Bu konuda hükümetin de işbirliği ve anlayış göstermesini ifade ediyor.

III. 1-19 MADELERINE AIT EK YORUM

Madde 1.

16. Danışma Komitesi,farketti ki,EYMC ‘nin uluslar arası enstrumanlara dayanan geniş çıkarları için geçerli evraklara sahiptir. Var olan enformasyonlara dayanarak ,Danışma Komitesi,bu maddenin geçerli olmasıyla gelecekteki gözetlemede aksaklığın olmayacağı düşüncesindedir.

Madde 2

17. Var olan enformasyonlara dayanarak ,Danışma Komitesi,bu maddenin geçerli olmasıyla gelecekteki gözetlemede aksaklığın olmayacağı düşüncesindedir.

Madde 3

18. 10 nisan 1997 yılında EYMC tarafından Danışma Komitesine teslim edilen bu evrağın içerikliğinde şu deklarasyonlar mevcuttur:

1. ”Milli azınlıklar” terimi Kongre çerçevesinde azınlıkların haklarını korumak için kullanılmış, MİLLİYET olarak MC Anayasa ve kanununda yer almıştır.

2. MC ‘de yaşayan,Arnavut ,Türk,Rom, ve Sırp milliyetlerinin korunması için Kongre çerçevesinde bu karara yer verilmiştir.

19.Danışma Komitesi ağırlıyor, Kongre çerçevesinde kaide yokluğunda, ilgilenenler Çerçeve Antlaşmasının gerçekleşmesini kendi devletlerinde yoklamalı. EYMC ,bu imtihan durumundan çıkış bulacak umudundadır.

20. Fakat, Danışma Komitesi,ilk elden ilgilenenlere toleranslı ve anlayışlı olmalarını istemektedir,dolayısıyla gelecekte devletlerinde genel özel geçerli durum alınacak ve öte yandan rapolarında verilecek tepkiler gözden geçirilerek Kostur Kongresinin 3. Maddesine dayanarak uluslar arası hukukun esaslarına göre hareket edilecektir. Özellikle Kostur Kongresinin implementasyonunun yanlış kaynaklanmamasına dikkat edilmelidir.

21. Danışma Komitesinin bu prensiplerine ağırlık verilerek, Çerçeve antlaşmasının görevlerini analiz ederek gerçekleşmesindeki yetiştirdiklerine dair bazı özürsüz farkları denkleştirmelidir. Yanısıra Çerçeve Antlaşmasının 3. Maddesinin doğru aplikasyonu tasdiklanmalıdır.

22. Danışma Komitesi,Ohri antlaşmasında verilen önerilerin bazılarının EYMC Anayasasında amandman olarak şimdi kabul edilmesini vurgular.Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları,Makedonya halkı ve burada yaşayan öteki Arnavut,Türk,Ulah ,Sırp, Bosnalı ve diğer halklar, Makedonya Cumhuriyetinin genel iyiliği için sorumluluk, görev ve eşit hak ve hukuku kabul ederek Kruşova

Cumhuriyeti,1991 yılının 8 Eylül Referandumuna dayanan esasların ,Makedonya Cumhuriyetinin devlet oluşunun en iyi göstergesidir.

23. Danışma Komitesi vurguluyor ki, Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyetinin dağılmasıyla onun tüm vatandaşlarının YSFC uyrukluğuna olduğunu ve Cumhuriyetlerin de aynı seviyede olduklarını.YSFC zamanında, Cumhuriyet uyrukluğunun pek ağırlığı yoktu,onun için insan haklarına ilişki pek önemli değildi,daha sonra diğer devletlere göç münasebetiyle değişmemiş, o, devlet mirasçılığına aktarılmış.Sonuç olarak öteki cumhuriyetlere göç edenler ,göç ettikleri cumhuriyetlerde vatandaşlık-uyrukluğa almaları güçleşmiş,Cumhuriyet kayıtlarında yer almamışlar, onlar 1992 yılının kanununa göre uyrukluğa aramaları gerekmiş.Danışma Komitesi,bildirir ki,1992 uyrukluğa hakları kanunu 2003 yılının aralık ayında değişmiş ve şartlar yenikleşmiş.Bu kanuna göre “,milliyet kökene bakmadan devlet ve kişi arasında legal ilişki” olup,YSFC. Vatandaşları milliyet mensubiyetine bakılmadan uyrukluğa alabilme kolaylıklarına sahip olmuşlar.Fakat, pratikte azınlıklara problemler devam etmiş(37 ve 38 paragrafın 4.yenisirasına bak).

24. Danışma Komitesi,Ön antlaşmayı ayırarak ,Bosnalı halkın “ötekiler” kategorisine kayıtlandığını belirtir.Aynı şekilde devlet raporunda da rastlanır,1997 deklarasyonunda Çerçeve konvansiyonunda da tasdiklanmıştır. Danışma Komitesi bu gelişmeyi iyimser kabul etmiş. Danışma Komitesi şunu da bildirir,yönetim organlarıyla yaptıkları konuşmalarda, bu siyaseti resmi değiştirme amacıyla olduklarını ve çerçeve konvansiyonunda Bosnalı sayacaklarını bildirirler.

25. Danışma Komitesi,Mısır birliği üyelerinden Romlarla eşitleneceğini öğrenmişler,onların etnik geçmişleri tarihi, gelenek ve kültürüne dayanarak özel etnik birlik olarak sayılmaları ve Çerçeve antlaşmasına dayanarak korunmaları istenmiştir. Danışma Komitesi,devletin çeşitli seviyelerinden Mısır azınlık birliğinin bu talepleri olumsuz karşılanmış. Danışma Komitesi,hükümetten bu azınlığın taleplerini yerine getirmesini ve Çerçeve konvansiyonuna göre bu halkın kimliğinin tanınmasını istemiştir.

26 Mısırlılar dışında , Danışma Komitesi şu düşüncededir:,başka gruplardan olan öteki vatandaşların da nesne nesne ve bölge bölge şeklinde Çerçeve konvansiyonuna uygun şekilde gelecekte hükümet tarafından halledilmesi.

27. Danışma Komitesi,2002 yılında yapılan sayımın delillerini kabul eder, 1.aralık 2003 yılında verilen neticeleri saygılar,onların çerçeve antlaşmasına dayalı olduğunu beyan eder .Aynı öyle,2002 yılı sayım kanununa dayalı,sorumlulardan etnik azınlıklara ait formlardan ,sorumluluk arayabilir,Komite ,adı geçen sayım formlarının yalnız Makedonca değil,Arnavutça,Türkçe,Sırpça, ve Romca basılmalı ve sayım yapılanların istedikleri dilde sayım yapılması gereklidir. Danışma Komitesi,sayımın pratikte Çerçeve Konvansiyonunun prensip ve uygulamanın 3. Yeni sırasına göre gerçekleştiğini beyan ediyor(genel şikayetlere bakılmalı). Danışma Komitesi,aynı öyle,428 maddesinin 9. Alt maddesinde Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti kanununda tam eşitlik kullanılmıştır. Danışma Komitesi,anti diskriminasyon prensipleri ve Kriminal kodu ile administrativ kanununda belirtilerine rastlanmıştır.Fakat bazı bölümlerde administratif kanunu tarafından kabul edilmemiştir(aile ,sağlık hizmetleri).

29. Danışma Komitesi, beyan eder ki,onların anketine ,hükümetin cevabı uygundur, yükümlü olan organların ECRI'nin önerdiği ,anti diskriminasyon kanununu kabul etmeyeceklerini ;ikinci raporlarında” EYMC”(2002)ise, Danışma Komitesi diğerleri arasında şunları vurguluyor, yükümlü olan organlar, kanunları analiz edip, diskriminasyona karşı kanunlarda yapılan boşluklar doldurulsun, uyruklu kriterlerinde uygunsuzluğun kalkması ve indirek diskriminasyonun yok olması sağlansın.Komite, Makedon ekspertlerinin yaptıkları anti diskriminasyon araştırmalarını göz önüne alıp,Sabit Pakt gözetlemede yararlı olacaklarından emindir.

30. Danışma Komitesi,Romların durumlarının öteki milli azınlıklar ve vatandaşlara karşı sosyal ve ekonomi durumlarının çok daha vahim olduğunu ,bildirir.Romlar herhalde birçok bölgelerde çok problemlerin çözümü için uğraşmaları gerekecek, (14 ve15 alt madde altta) ve pek sık diskriminasyonlara kurbandır. Danışma Komitesinin haberi var ,mesela:Rom azılığına sahip olanlar havuza girememiş,Delçevo ve Üsküp.

31. Haneler hakkında, Danışma Komitesi nin beyanları şöyledir,Romların çoğu legal olmayan yerleşim birimlerinde ya da temel infrastrukture bağlı olmayan yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. Danışma Komitesi ,yükümlü organların bu gibi yerlere hayat şartlarının temin etmesini talep etmektedir.

32. Danışma Komitesi,Romlara sosyal alanda da diskriminasyon sosyal yardım ve sağlık alanında yapıldığını rapor ediyor.Pratikte Romlara yapılması gereken yardımların 2003 yılı kanuna göre sosyal açıdan yapılmadığını, Danışma Komitesi raporunda bildirmiştir.Sosyal yardım talep edenler mutlaka hesap göstermeleri gerekir,ör.ceryan hesabı..fakat Romların çoğu bu hesabı göstermiyor, yada gösterme durumunda değil.Sağlık sigorta şartlarının uygulanmasında Romlara güçlükler yaratmaktadır.Teoride,işsiz olanlara sağlık sigorta temin edilmeli.Ancak,iş bulma kurumunda kayıtlamak için sekizyıllık okulun olması gerekmiş pratikte,bu şart kanunda yoktur ,o yüzden Romların çoğunun sekizyıllık eğitimi olmadığından dolayı bu iyilikten yararlanamaz.. Danışma Komitesi,yükümlü olan organların bu durumu pratikte halletmeleri gerektiği düşüncesindedir.

33. Yukarıda belirtilenden hareket ederek Danışma Komitesi,Hükümet Romların milli stratejisini doğru doğrultuda halletmesi gerektiğini rapor etmiştir,hükümette Romların sorunları için bölüm veya siyasi temsilcilik açmalıdır. Danışma Komitesi hükümete, bu stratejiyi geliştirmesi için vurgulamış, uygun fondasyonlar ve bağımsız kontrollere dayanmasını aramıştır.

34. Danışma Komitesi,diskriminasyon yüzünden mahkeme kararlarının varlığından söz ediyor. Danışma Komitesi düşüncesine göre,memnun edilen dönem diskriminasyon olmadığı demek değildir. Danışma Komitesi, sayısız küçük olayları delil olarak göstermiyor,(dil problemi).

35. Danışma Komitesi,savcının legal etkinlikleri dışında diskriminasyonu önlemesi gerektiğini bildiriyor.Savcılık 1998 yılından bu yana Ohri antlaşmasıyla diskriminasyon alanında büyük yetkiye sahip olmuştur(15. Alt başlık bakılmalı).Dolayısıyla finans bağımsızlık etkinlik alanını genişletmiş(savcılık kanunu 10 eylül 2003). Danışma Komitesi, savcılığa verilen yetkilerden verilen bu konuda,

pratikte çok şeylerin doğru halledileceğini umut eder.Dolayısıyla enstitüsüyon olarak devletteki seviyesinin gerçek yerini bulacağını düşünmektedir, talimatlardan yararlanarak kendi yolunu yapmalıdır.

36. Danışma Komitesi kanundan yararlanarak,Manastır, Kumanova, Kalkandelen, İstip, Ustrumca ve Kırçova’da savcılık odalarının açılmasını teşvik eder.Savcılık odalarının milli azınlıkların kolay uğrayabilecekleri yerlerde bulunmaları, ahalinin yardımına uygun olacağı düşüncesindedir.Diğerleri arasında Makedonca dışında, oradaki vatandaşın konuştuğu dilin de kullanılmasında yararın olduğunu eşitlik prensibe bağlıyor.Böylece savcılık odalarına varma kolaylığı sağlanır.

37. 15. alt başlığa göre, Danışma Komitesi anmaktadır ki,YSFC dağılmasıyla çok sayıda EYMC ‘tinde yaşayan vatandaşlar bir yıl içinde 1992 yılı kanununa dayanarak, Makedonya uyrukluğ alamadı. Bu ,şu delile dayanır,transizyona dayanarak 15 yıl devlette yaşamalı ve eserler yaratmalı,ancak ondan sonra uyrukluğ almalı, bu olay Arnavut ve Rom milli mensubiyetine aitti. Danışma Komitesi , bu azınlığın hala”Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti” ne ait uyrukuz olduğu endişesindedir, raporunda bunu bildirmiştir. 10 yıl bağımsızlık dönemde bile milliyetlerin birçoğunun siyasi ekonomi ve sosyal haklardan yoksun kaldığı bu durumdandır (paragraf 23, 3.alt başlık).

38. Bu durumda kabul etme şartları yaratmış(yaşama mühleti 15 ten 8 indirilmiş),5 aralık 2003 yılında uyrukluğ kanunun kabul edilen amandmanına göre şartlar yaratılmıştır uyrukluğ verilmelidir, Danışma Komitesi deliller verir.Ancak Arnavut ve Rom milli mensubiyeti mensuplarına uyrukluğ vermede zorluklar yaratılıyor.Onlardan yaşam kaynağı,yerleşme yeri (yalnız ikame değil) ve kimlik belgeleri uyrukluğ şartları olarak aranmatadır.

39. Gereken evrakların çıkarılması için,evrakları veren şahıs evraklar için ödenme gerektiğini bildirmesi, Danışma Komitesini endişelemektedir. Danışma Komitesi,bu tür olayların ortadan kalkması için yükümlü olan organların en çabuk zamanda bu tür olayları durdurmaları ve yok etmelerini talep etmiştir.Böylece evrakların verilmesinde var olan problemlerin halledilmesi gerekmektedir.

40. Danışma Komitesi,yukarıda anılan zorlukların 2003 yılı aralık ayında getirilen kanuna dayanarak, kalkmasını talep ediyor,bu zorluklar yaratılan belli kişilerin eseri olduğu için, o kişilerin doğru olmayan haklarından mahrum olmaları talep ediliyor.

41. Danışma Komitesi,emniyetli olan verilerin değerini vurgulayarak,azınlık mensubiyetine ait olan kişilere de eşitliğin sağlanmasını de talep eder.Yapılan sayımda, azınlıkların haklarının kısıtlandığını kayıtlar, Danışma Komitesi.Bazı kişilerin resmi olmayan verdiği veriler azınlıkların haklarını zedeliyor.Bunun için,devlet organları böyle istenilmeyen olayları ortadan kaldırması ve azınlık mensuplarına gereken geçici ihtiyaçların sağlanması, dolayısıyla devlete gereken dizaynın verilmesini talep etmektedir.

42. Yüklümlü organlar ,bu talepleri , yapılan istatistik anketleri ve raporları göz önüne alıp Bakanlık Ögüt Komitesi No:(98) 18, prensip işbirliği ile istatistik şahsi verilerin korunmasını talep edilir. Danışma Komitesi,yüklümlü organların demograf enstitüleri kurması ve orada devlete ait toplanan tüm verileri merkezleştirmesi gerektiğini, düşünmektedir.Milli İstatistik Birosu işbirliği ile yüklümlü organların arasında yapılacak danışmayı selamlar,dolayısıyla zaman arası bu prosese azınlık üyeleri katılmalıdır (alt madde 5).

43. Danışma Komitesi, Kültür Kanununda var olan eşit haklardan söz eder.Devlet raporuna göre her kimse ,devletin yardımıyla kültür etkinlikler yapabilir ve onları kanun yasalarına göre temsil edebilir.

44. Danışma Komitesi,devlet raporundan ,devlet tarafından desteklenen birçok toplulukların dernekler kurup temsilleer verdiğini kayıtlamaktadır. Kültür etkinliklerine verilen destek her azınlığa eşit değildir, hele Arnavut azınlığına,onların kültürü gerektiği kadar korunmamıştır, Komitenin düşüncesidir.Öređin:heykeller ,alanlar binalara çevrilmiş ve bazıları yok edilmiştir. Danışma Komitesi,yüklümlü organların bu tür sözü olan tarihi mirası eserlerin korunması için ciddi çalışmalar yapması gerektiğini düşüncesindedir.

45. Danışma Komitesi, Ulahların kültürünün asimilasyon tehlikesinde olduğunu kaydetmektedir.Onun için Parlament Meclis Ögüdü 1333(97) Ulahların dili ve Aroman kültürünün, yüklümlü organlar tarafından korunması talep edilir.Bazı tedbirler Ulah kültürünün gelişmesi için alınmışsa ,onlar sınırlı kalmıştır. Danışma Komitesi, yüklümlü organları, verilen Ögütte çeşitli söz edilen alanlar hakkında hatırlatır (ana dilinde eğitim,din hizmetler,medya,kültür), Ulah halkının kimliğinin korunması için çok önemli olduğunu belirtir.

46. Enstitü bakımından Danışma Komitesi,Kültür Bakanlığının azınlıklara karşı bugünkü tavrını destekliyor.Bu yönetimin yalnız danışmanlık imkanları var,maddi imkanları yoktur. Danışma Komitesi, bu eksikleri göz önüne alarak yönetimin azınlıklara kültür bakımından yardımda bulunacağına umutludur. dolayısıyla azınlıkların yarattıkları eserlerin korunması ve genişlenmesi açısından yardımcı olacaklarını düşünür. Danışma Komitesi,yüklümlü organları bu doğrultuda azınlıklara yardım edeceğini ve yardım kaynaklarının çoğaltma imkanlarını destekliyor. Danışma Komitesine göre çok önemli iş, en küçük azınlıkların bile çeşitli gösterilere katılması ve ödülleneninin desteklenmesidir.

47. Danışma Komitesi ,desantralizasyon reformlarıyla işlerin aydınlığa gideceğini görmekte,kültür etkinliklerin lokal organların yükümlüğünde , 2002 yılı kültür kanununa dayanarak aktarılacağı ve merkez finansmanlık kaynakları lokal yönetime geçeceği durumda,etkinliklerin devam edeceği umudundadır(15.alt madde) (6 altMadde).

48. Danışma Komitesi,zeka ve tolerans diyalogun çok ağır olduğunu tazdıklıyor, 2004 yılı inter ,etnik realasyonundaki konfliktler bunu tanıtıyor.İyileşme doğrultusunda devletin üst makamlarının çabalarının iyi neticeler vereceği, hariç hükümetlerinin roprlarından kaynaklandığını, Danışma Komitesi bildirmektedir. Danışma Komitesine göre lokal ve devlet üst makamların çabalarının çok önemli olduğunu vurguluyor.Bu durumda ,onların yaptıklarını destekliyor ve etkinliklerin

artmasını,devlette farklı haklar arasında diyalog ödevlerinde başarı göstermelerini istiyor.Kanunla yükümlü organ ve şanlı ve saygılı kişilerin bu yönde kişiler arasında serbest intelektual yönde çaba harcamalarını ve başarı göstermelerini bekliyor.

49. Danışma Komitesi, Ohri anlaşması çerçevesi gereğince”Makedonyanın multi etnik toplum olarak” kalmasını, istiyor. %20 den az sayısı olan azınlıkların operatif anlaşmada(aneks A ve B) daha fazla korunmaları gereği çok sayıda adı geçen milliyet mensuplarından kaynaklanır (Türk, Sırp, Rom ve Bosnalı) dolayısıyla ,bunların (toplulukların), ilerleme ve gelişme süreçleri korunmalıdır. Danışma Komitesi,yükümlü organların bu yönde gereken tedbirleri alıp azınlıkların inter-kültür planda katılmaları sağlanacak diye düşünür.

50. Danışma Komitesinin gözü önünde Makedon ve Arnavutlar arasında hergünkü sosyal integrasyonların düşük sviyede ve güvensizlik kaynağı olduğu görülür.Dolayısıyla etnik gruplar arasında gereken seviyede komunikasyon yoktur.Topluluklar aralarında kapanır,genelde bu olay eğitim sisteminde görülür,denilir, Danışma Komitesinde(12 ve 14 alt madde).

51. Danışma Komitesi, eğitimin integrasyonlaşması yönündeki çabalara, Arnavut ve Makedon radikal gençlerin karşı geldikleri için pek endişelidir.Aynı okullarda ders gören Makedon ve Arnavut gençleri arasında, Arnavut sınıf sayısının artmasıyla açık konfliktlerin meydana geldiği gösterilir, gençler arasında etnik geçimsizlik yaratılmıştır. Adı geçen kargaşalık, yükümlü organlar tarafından kınanmıştır. Fakat, kısa ve uzun vadede,aralarında anlaşarak, bunun halledilme önlemlerin alınması çok önemlidir ,diye değerlendirir Danışma Komitesi. Danışma Komitesi, eğitimde var olan problemlerin ortadan kaldırılması için anlaşma yollarını destekliyor.

52. Danışma Komitesine göre,4.alt maddesine dayanarak,Romlar çok alanlarda hala diskriminasyona tutukludurlar(ev,eğitim, iş, sosyal yardım...), medyayı katarak birçok şeylerin kurbanı olmuştur.(9. Alt madde). Danışma Komitesi ,birçok Rom asıllı kişinin bu tür problemlerle karşılaştığını kayıtlamıştır.Bu tür diskriminasyonların ortadan kalkması için yükümlü organların tedbirler alması gerektiğini de kaydediyor Danışma Komitesi.

54. Danışma Komitesi,sağlık bakımından yapılan haksızlıklar yüzünden, özellikle Rom ve Arnavut azınlığına karşı, epeyce kaygılı olduğunu bildiriyor. Çok sayıda yapılması gereken ,fakat yapılmayan legal eylemlerden pek endişelidir.Polis ve hukuk sistemindeki aksaklıklardan bu sebepler kaynaklanır. Danışma Komitesi,polis gaddar hareketleri karşısında yapılan şikayetlerden yükümlü organların gereken tedbirler almalarını istiyor.Yükümlü organların başarısız tedbirlerinden ,daha ciddi tedbirler alınmasını istiyor.Hatta Avrupa komitesinin önerilerinden yararlanmalarını istiyor.Yapılan insan dışı hareket, çıkarılan zorluklardan,hakimlerin sağlık raporlarına dayanarak hüküm vermeleri gerektiğini belirtmektedir Danışma Komitesi.

54. Bu durumlarda, Danışma Komitesi, OSCE nin desteklediği multi-etnik polis örgütü kurulmasında azınlıklara ait olanların eğitimleşmesi ve kayıtlanmasını istiyor. Danışma Komitesi bunu desteklerken yükümlü organlardan talimlere gereken sayıda kişinin katılmasını talep ediyor.Yeni talepli kişilerin din, kültür, insan hakları

özelliklerini göz önüne alarak profesyonel polis subayları talimlerin örgütlenmesi talep edilir(15. Alt madde).

55. Medyaya gelince, Chast Konzulatu talepleri gereğince, Gazeteciler asosiyasyonu tarafından gözetlenmesi gerekenleri doğru bildirmeleri istenir.Millî azınlıklar hakkında az bildirilmiş, dolayısıyla etnik tenziyonu yaratılmıştır. Danışma Komitesinin araştırmalarına göre, Romların yaptıkları suçları hakkında medyanın verdiği haberler gereksiz bildirilmiş ,abartılmıştır. 51 .maddede anılan kültür olayların ağırlıklı olması gerektiğini bildirir.Medyanın doğru ve profesyonel özellikleri olmalı.Medya eşitlik konuşmaya (retorik) dikkat etmeli, 319 Kriminalistik Kod ‘dan yararlanmalı.Dolayısıyla düşüncelerin serbest izahat etme hakkına saygılı olmalı.Başkalarının konuşma dillerine karşı kinin Bakanlar Komitesi Önerilerine No.(97) 20. dayanmalı “Konuşmaya Kin” , diyor Danışma Komitesi.

56. Danışma Komitesi öğrenmiş ki ,genellikle devlette din toleranslığı hakimdir.Fakat Makedon ve Sırt ortodoks kiliseleri arasında uyumsuzluğun varlığı ,ama Yükümlü organların azınlıklar arasında anlaşmazlıkların yok olmasına dikkat etmelerine işaret eder Danışma Komitesi. Danışma Komitesi,anlamış ki,kilise ve din kanunu hazırlanmaktadır, kabul edileceğini de düşünür, dolayısıyla farklı din temsilcilerini diyaloga birleştirecektir.

57. Danışma Komitesi, ”Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyet”nin Kosova’dan 1999 yılında gelen Rom, Askal ve Mısırlıları mülteci olarak kabul etmiş,bunların birçoğu ailelerde veya Üsküp yakınında var olan kamplarda yaşadıklarını bildirir.Ayrı bölgede yaşayan Romlar çok tehlikeli şartlarda yaşıyorlar.Onların belli olmayan tüzükleri için, fundamental haklara bile sahip değiller. 2003 yılın ağustos ayında Mülteci kanununun getirilmesiyle, ,”Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyet”ine yerleşen mültecilere şimdiki kanun milliyeti belli olmayanlara yerleşme tüzüğü tanımakta olan kanunu Danışma Komitesi kabul eder. Danışma Komitesi, bu kanunun yürürlüğe geçmesiyle, bu gruba ait olan kişilerin,Çerçeve Konvansiyonuna(4.alt sıra) göre aynı haklara sahip olacaklarına umut eder (7.alt sıra).

58. Kovulurlar diye verilen bildiriye dayanarak, Danışma Komitesi, yukarıda sözü olan kanun maddelerinin implementasyonunun gerçekleşmediğini görür(8 alt sıra).

59. Danışma Komitesi,kayıtlamış ki,19 alt sıra ile dinler arasında eşitlik garantilenmiştir.

60. Danışma Komitesi,kayıtlamış ki,1997 Din topluluk ve gruplara ait olan kanunda kayıtlama tüzüğünde anlaşmazlık var,netice olarak devletin kayıtlarında güvensizlik mevcuttur. Danışma Komitesi, yükümlü organlardan pratikte din topluluklarının bu kayıtlanma prosedurunu açıklamasını talep eder (9 alt sıra).

61. Danışma Komitesi,kayıtlamış ki, yerli azınlık din topluluklarının izahat hürlüğü ve medya kurma imkanına sahiptir.

62.Yayın kanununun 2.paragrafı ve 45 maddesine göre aleni yayın yapan kurumlar azınlıkların dillerinde yayın yapmaları zorunlu olduğunu, Danışma Komitesi bildirir.Devamında Danışma Komitesi,bu programların en kısa sürelerini belli etmiyor, Komite 3. Tv kanalı 2002 yılı sonundaki giriş metnii kayıtlıyor, MTV3, kanalı çoğunlukla Arnavutça olmak üzere Türkçe,Romca,Sırpça ve Boşnakça yayın yapmaktadır. Danışma Komitesi, şimdiye kadar yoklamalı olan programlarında problemlerin var olduğunu fark eder. Diğerleri arasında bazı programların kaldırılmasına dikkat edilmiş (Türkçe ve Ulahca), veya yayın zamanının değişmesi istenmiş.,çünkü Türklerin yaşadığı dağlık bölgelerde yayın yapma güçlükleri var ve belli zamanlarda seyircilerin seyretme imkanları oluyor. Bu durumda Danışma Komitesi tarafından seyircinin az sayıda olduğu kayıtlanır. Danışma Komitesi ,yükümlü olan organların bu problemlerin kaldırılması için tedbirler alması ve gereken maddi yardımların yapılmasını talep eder. Danışma Komitesi, lokal karakterde olan yayın evlerinin yaptıkları programların (7-29 yayın) Arnavutça, Türkçe, Romca, Ulahca ve Sırpça toplulukların dillerinde yayın yaptıklarından memnuniyet bildirir.

63. Danışma Komitesi, azınlıklara ait özel televizyon programları %20 programlarında Makedonca yayın yapmaları gerekir,aksi takdirde yayın izni almamaktadır diye beyan eder. Yayın yapma kanunu amandmanlarına göre azınlıklara yapılan yayınların kolaylaşacağı umudundadır Danışma Komitesi. Danışma Komitesi bildirir ki, azınlıklara ait yayın yapan yayın programlarının hiçbirine izin verilmemiştir.Buradan kaynaklanan memnuniyetsizliğin ortadan kalkacağına umut eder Danışma Komitesi.

64. Yazılı medyalar ile ilgili, Danışma Komitesi (DK), Arnavutların Flaka ve Türklerin Birlik gazetesi dahil olmak üzere etnik toplulukların gazeteleri ve dergilerine ilişkin bağışlar yıllık verildiğini kaydetmektedir. Etnik toplulukların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, danışma komitesi, bağışların dağıtımıyla ilgili bazı itirazların bulunduğuun altını çizerek yetkililerin bağışları adil ve desteğin daha dengeli bir şekilde yapılması gerektiğinin altını çizmektedir. Danışma Komitesi, hükümetten alınan bilgiler doğrultusunda en büyük yayın-basın evlerin şimdiki özelleştirme süreçleri etnik toplulukların yayınlarını büyük ölçüde etkileyeceğini belirtmektedir. Şu an yapılan özelleştirme ülkedeki tüm basını etkilediğini kaydeden Danışma Komitesi, sayı açısından daha küçük ve hitap ettikleri kısıtlı piyasa dolayısıyla etnik toplulukların basınıni etkilemeyecek şekilde devlet organlarının özel ilgi göstermeleri ve çözüm bulmaları gerektiğini düşünmektedir.

65. Madde 6.da belirtildiğine göre Danışma Komitesi, etnik topluluklarına yakından ilgilendiren konuların daha kapsamlı ve daha kaliteli hazırlanması doğrultusunda gazetecilerin eğitiminin desteklenmesi gerektiğini kaydetmektedir. Danışma Komitesine göre kamu medya sektöründe etnik toplulukları yeterince temsil edilmemektedir. Arnavut temsilcilerinden alınan bilgilere göre Ulusal Televizyonunda Arnavut Programında kadro yetersizliği ve elverişli çalışmaların yapılabilmesi için gerekli teknik donanım temin edilmemiştir. Dolayısıyla, Danışma Komitesi etnik topluluklar bölümlerine gazeteciler için yeni iş yerlerinin açılması ve televizyon şirketlerine entegre olmaları için ek çabaların yapılması gerektiğini kaydetmektedir.

Madde 10.

66. Danışma Komitesi, Anayasanın 7. Maddesinde ülkenin resmi dili Makedonca olduğunu kaydetmektedir. Bu arada, Danışma Komitesi, bu maddenin, Ohri Anlaşmasının A Eki Aneksi uyarınca Makedon dilinden farklı dillerin kullanılmasına da izin verdiğinin altını çizmektedir.

67. Anayasanın 7. Maddesi Makedon dilinden farklı olan dillerin ulusal ve yerel çapta kullanılmasında ayırım yapmaktadır. Ulusal çapta, ülkenin toplam ahalisinin yüzde 20'den fazla olduğu yerlerde Makedon dilinden farklı olan etnik toplulukların dili ikinci resmi dil olarak kabul ediliyor. Sözkonusu dil yasalar uyarınca, devlet organlarında ayrıca etnik toplulukların yüzde 20'den fazla oluşturduğu belediyelerde, Makedon diliyle paralel olarak yerel yönetim temsilcileri ile iletişimde kullanılabilir. Danışma Komitesi, yerel çapta ise ahalinin yüzde 20'nin konuştuğu dil Makedon dilinin yanı sıra ikinci resmi dil olarak kullanılması gerektiğini kaydediyor.

68. Danışman Komitesi, sözkonusu anayasa maddesinin Ohri Anlaşmasının 10. Maddesi 2. paragrafın prensiplerini yansıttığından dolayı memnuniyetini dile getirmektedir. Hükümetten edindiği bilgilere dayanarak Danışma Komitesi, yerel çapta bazı belediyelerde Arnavut, Türk, Rom ve Sırp dilinin resmi dil olarak kabul edildiğini kaydediyor. Danışmanlık Komitesi, dillerin ve alfabenin kullanımı yasa tasarısının hazırlandığını ve bu yasayla önceden söz ettiğimiz anayasa maddelerin tamamen uygulanacağına inadıklarının altını çiziyor.

69. Danışma Komitesi yüzde 20'nin altında olan ahalinin dilinin kullanılmasını yerel yönetimin kararına bırakıldığını da selamlamaktadır. (Anayasanın 7. Maddesi ve 24 Ocak tarihli yerel yönetim kanununun 90 (2) Maddesine bak). Danışmanlık Komitesi, imkanları dahilinde yerel yönetim yetkililerine hükümleri pragmatik bir şekilde, Madde 10 Paragraf 2'ye uygun ve yerel şartların gerektirdiği gibi uygulanmasını öneriyor.

70. Danışmanlık Komitesi, resmi diller¹ statüsü uyarınca kimlik belgelerinde de dillerin kullanılması sağlıyor. Danışma Komitesi'nin bilgilerine göre pratikte, yeni maddelerin uygulanması özellikle kimlik belgeler sözkonusu olduğunda uzun vadeli ertelemelere neden oluyor. İki dilde kimlik belgelerin hazırlanmasında pratik zorlukların belli olmasına rağmen Danışma Komitesi, yetkililerin yasaları uygulamaları gerektiğini vurguluyor.

71. Danışma Komitesi, suç yasası uyarınca suç duruşmalarında tercümanların kullanıldığını kaydediyor. Danışma Komitesi, aynı imkanların vatandaş duruşmalarında da sağlandığını ileri sürüyor. Buna rağmen mahkeme süreçlerinde yeterli kalifiye tercüman kadrolar açığı dolayısıyla pratikte diğer dillerin kullanımında zorluklar yaşanıyor (özellikle Arnavutça ve Türkçe). Danışma Komitesi, eksikliklerin giderilmesi, özellikle tercümanların yetiştirilmesi doğrultusunda yetkililerin önlem almaları gerektiğini savunuyor. Böylece suç duruşmalarında etnik topluluklara anayasayla garanti edilen haklar temin edilmiş olacak.

---

¹ Kimlik belgeleri yasasına bak (kimlik kartlarında etnik toplulukların isimleri kendi anadilinde yazılabilecek)

Madde 11.

72. Madde 10. belirtildiği gibi, “Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya” yasaları kimlik belgelerin iki dilde basılmasını temin ediyor. Türk etnik topluluğuna mensup kişilerin isimlerinin resmi Makedon dili alfabesi ile transkripsiyonu sırasında fonetik yamulma meydana geldiğini belirten Danışma Komitesi, ayrıca eski dönemde zorla değişen isimlerin hala aynen kullanıldığının altını çiziyor. Danışma Komitesi, kamu yönetiminden etnik topluluklara mensup kişilerin isimlerini önemli olan fonetik transkripsiyonun doğru yapılması doğrultusunda önlem alınması gerektiğini kaydederek talep olduğu takdirde önceden değişen tüm isimlerin orjinel şekline dönüştürülmesi gerektiğini savunuyor. Bunun yanı sıra yetkililer, isimlerin geri çevrilmesi sürecinin pratikte uygulanması ve etnik topluluklara böyle bir sürecin mevcut olduğunun belirtilmesi gerekiyor.

73. Yerel isimler ve diğer topoğrafi bilgiler konusunda Makedon dilinden farklı dillerin kullanılması, Ohri Anlaşmasında belirtildiği gibi (Madde 10) özel yasayla değil, dillerin kullanımını konusundaki genel kurallarla düzenlenmiş. Belediyede etnik topluluklarının dili resmi dil statüsünde ise yazıtlar etnik toplulukların dilinde yazılabilecek. Danışma Komitesi’ne göre bu kural şimdiye kadar pratikte geniş bir şekilde uygulanmıyor. Danışma Komitesi, bu sorunu ele alarak eğer talep varsa ve koşullar yaratılmışsa yazıtlarda yerel isimlerin Makedon dilinin yanı sıra diğer dillerde de kullanılmasının desteklenmesi doğrultusunda gerekli adımları atmaları için yetkililere çağrıda bulunuyor. Danışmanlık Komitesi, yerel yönetimin bu doğrultuda tüm yetkilere sahip olduğunu kaydederek merkez yönetime, yerel yönetimin, Çerçeve Anlaşmasında Madde 11 Paragraf 3’te belirtilen koşulların yerine getirmeleri konusunda çağrıda bulundu.

Madde 12

74. Danışma Komitesi, Arnavut dilinde ek derslerin uygulanmasının başlamasında Makedon ile Arnavut sınıfları arasında toleransa aykırı olaylar ve etnik açılarından karışık okulların çalışması doğrultusundaki kaygılarını daha önceden de dile getirmişti. (yukarıda Madde 6’ya bak). Bu bağlamda Danışma Komitesi, farklı etnik topluluklara mensup öğrenci ve öğretmenler arasındaki irtibatın kurulmasını amaçlayan Madde 12 ve Paragraf 2 prensiplerine dayalı eğitim alanında önlemler tasarlandığı zaman büyük önemin verilmesi gerektiğini kaydediyor. Bu önlemler bilginin, kültürün, tarihin, dilin ve dinin tanımı yanı sıra farklı toplumlar arasındaki diyaloga katkıda bulunacak. Danışma Komitesi’nin edindiği bilgilere göre dil konusunda farklı toplumlar arasında uçurumlar daha fazla büyüyecek, dolayısıyla bölgede kullanılan dillerin öğrenilmesinin teşvik edilmesi gerekiyor.

75. Devlet raporunda belirtildiği gibi okulların entegratif kapasitelerinin güçlenmesi hükümetin öncelik konusuydu. Danışma Komitesi, Eğitim Bakanlığında eğitimin kalkınmasından sorumlu bölümün etkili olması için ne kadrosu ne de maddi durumu var. Danışman Komitesi, yetkili kurullara, eğitimdeki problemleri tespit ederek, eğitimin kalkınmasından sorunlu bölümlerin okulun müfredat programı ve eğitimde meydana gelen sorunları gidermeleri için koşullar yaratmalarını öneriyor.

76. Danışma Komitesi, Çerçeve konvasiyonunda yer alan Madde 12 Paragraf 1 prensiplerinin uygulanmasında karşılaşılan zorlukların nedeninden birinin

Makedonça yanı sıra diğerk dillerde okuma kitaplarının olmayışını gösteriyor. Etnik topluluklara ait müfredatın temin edilmesi için önlemlerin alınması gerektiğini kaydeden Danışma Komitesi, gerektiği takdirde komşu ülkeler arası ikili ilişkilerden de yararlanılmasını öneriyor.

77. Danışmanlık Komitesi'nin dikkati daha çok etnik toplulukların dilinde kalifiyeli öğretmen kadrosu yetersizliği sorunu üzerindeydi. Bu kadro yetersizliği daha çok Rom ve Ulah etnik topluluğu için geçerli. Danışma Komitesi'ne göre bu dillerde gereken öğretmen kadrosunun yetiştirilmesi için elverişli koşullarda eğitim görmeleri ve bu arada etnik toplulukları kuruluşlarıyla ortaklaşa eğitim denetlemeleri yapılması gerektiğini savunuyor. (aşağıdaki Madde 14 bak)

78. Danışma Komitesi romların eğitimi ile ilgili, somut olarak hükümet dışı kuruluşların son yıllarda rom çocuklarının eğitime entegrasyonu konusunda yapılan girişimlerin farkında. Danışma Komitesi'nin düşüncesine göre Rom çocuklarının özellikle kız çocukların eğitimi durumu kaygı veriyor. Devlet raporundaki istatistik verilere göre Rom çocuklarının okula gitme yüzdesi düşükken okuldan ayrılma yüzdeleri ise büyük. Bu bağlamda Danışma Komitesi, şu anda yürürlükte olan Romlar için Milli Strateji Programının (yukarıdaki Madde 4 bak) eğitimde Rom çocuklarının karşılaştığı engellerin yıkılması için büyük önem taşıdığını kaydetmektedir. Danışma Komitesi, her alınan önlemdede, özellikle, Rom çocuklarının ebeveynlerinin katılımı gerektiğini savunarak Avrupa Bakanlar konseyinin (2004) Rom çocuklarının eğitimine ilişkin tavsiyesi uyarınca çocukların ihtiyaçları, kültürü ve dili göz önünde bulundurulması gerektiğini ileri sürüyor.

79. Somut olarak, Danışma Komitesi, entegrasyon stratejisi olarak Romların okul öncesi eğitimine özel ilginin gösterilmesi gerektiğini kaydediyor. Danışma Komitesi, yetkili kurumların, Çocukların korunması ve İlköğretim yasasında değişiklikler yapma planladıklarını belirtiyor.

80. Rom etnik topluluğun yanı sıra Devlet raporunda verilen verilere göre Danışma Komitesi, Arnavut ve Türk etnik topluluklarında da özellikle ilk ve orta okulda eğitimini terk eden çocuk sayısının yüksek olduğunu kaydediyor. Danışma Komitesi, yetkililerin Madde 14 (aşağıda) yorumlarını göz önünde bulundurarak bu durumun sebeplerini araştırmasını ve problemlerin giderilmesi doğrultusunda adımlar atmalarının gerektiğini savunuyor.

81. Yüksek öğretimde, Danışma Komitesi, etnik topluluklara mensup öğrencilerin Üniversite'ye kaydını yaptırmaları için 1996 yılından bu yana nüfusun yüzdesine göre yüksek eğitimde hakça temsil ilkesi uygulanarak pozitif ayrımcılık konusunda kontenjanın yürürlüğe girdiğini kaydediyor. Etnik toplulukların Üsküp ve Manastır Üniversitelerine girişinde iyileşme olmasına rağmen Romlar sözkonusu olduğunda uygulanan model beklenen neticeleri vermedi. Danışma Komitesi, yüksek eğitimde eşit katılım sağlamak için uygulanan modele denetimin yapılması gerektiğini savunuyor.

82. Üsküp fakültelerinde Arnavut ve Türk dili kürsülerinin bulunduğunu kaydeden Danışma Komitesi, diğerk dillerde kürsülerin genişlemesi, özellikle Ulah dilinde kürsünün açılması gerektiğini ileri sürüyor.

83. Kalkandelen Üniveristesinin tanınması sürecinde yürütülen hararetili ve yüksek tansiyondaki tartışmaların yanı sıra Danışma Komitesi, 21 Ocak 2004 yılında onaylanan yasayla Arnavutların Devlet Üniversitesine kavuşması Arnavutların toplumsal ayırımını destekleyecek yönünde bazı çevrelerde yaratılan kuşkuşların da bilincinde bulunuyor. Kalkandelen Üniversitesi etnikler arası ilişkilere zıt sonuçlar vereceğine dair bazı görüşlerin aksine Danışma Komitesi, Kalkandelen Üniversitesinin tanınmasıyla Arnavutların kaliteli yüksek eğitime kavuşacaklarına inanıyor. Danışma Komitesi, yetkililerin, Kalkandelen Üniversitesi'ndeki müfredat programı ve diplomaların tanınmasını öneriyor.

84. Diğer yandan, Danışma Komitesi, Güney-Doğu Avrupa Üniversitesinde Arnavutça, Makedonca ve İngilizce eğitim yapılarak, farklı etnik topluluklara mensup talebeler arasındaki etkileşimi kolaylaştırdığını kaydediyor.

Madde 13

85. Danışma Komitesi, Anayasanın 45 Maddesi uyarınca, vatandaşlar ilkokul hariç eğitimin tüm düzeylerinde özel okullar açma haklarını sahip olduklarını kaydediyor. Danışma Komitesi, bu tür özel enstitülerin açılması koşulları yasayla belirtildiğini ileri sürüyor.

86. Danışma Komitesi, sadece etnik topluluklara olmamakla birlikte, özel ilkokulların açılmasının yasaklanması Çerçeve Konvasiyonun 13 Madde'sine aykırı olduğunu düşünüyor. Konvasiyonun 44 Maddesi uyarınca, herkesin eşitlikli eğitime hakkı var, özel ilkokulların açılması yasağı, eğitimi konusunda etnik toplulukları alt dereceye düşürmektedir (Madde 14'teki yorumları bak aşağıda). Danışma Komitesi, ilköğretimde özel okulların açılması izin çıkması doğrultusunda değişikliklerin yapılması gerektiğini savunuyor.

Madde 14

87. Danışma Komitesi, Anayasa'da (Madde 48) ilk ve orta okulda etnik topluluklara kendi dilinde eğitim hakkı verilmesini selamlamaktadır.

88. Danışma Komitesi, pratikte etnik toplulukların eğitiminde ciddi eksikliklerin ihmallerin bulunduğunu kaydediyor.

89. Türklerin çoğunlukta bulunduğu kırsal bölgelerde, Türk dilinde eğitimin yapılmadığını kaydeden Danışma Komitesi, anadilinde eğitim görmeleri için başka yerlere yolculuk yapma zorunda kaldıklarının altını çiziyor. Ancak ekonomik zorluklar ve altyapının olmayışından dolayı, yolculuklar yapılamıyor bu ise eğitimi terk etme problemlerinin çoğalmasına katkıda bulunuyor.

90. Danışma Komitesi'nin edindiği bilgilere göre (özellikle Arnavut ve Türk dilinde), ilkokullar dahil ek sınıfların açılması taleplerinin olduğunu ancak, yetkililer tarafından izin verilmediğini kaydediyor. Danışma Komitesi, Madde 14 çerçevesinde bu taleplere elverişli yaklaşılması gerektiğini düşünüyor. Danışma Komitesi, toplulukların taleplerine cevap verilmesi için yetkililerin bazı çözüm bulmaları ve sınıfların açılması için özel kriterilerin olması gerektiğini kaydediyor.

91. Danışma Komitesi, Çerçeve Konvasiyonun 14 maddesi'nin uygulanması, Madde 12 Paragraf 2'nin uygulanması ile sıkıca bağlı olduğunu düşünüyor: Danışma Komitesi, yukarıda haklar konusunda belirtilen itirazlar, yetenekli öğretmenlerin eğitim ihtiyacı ve gereken müfredatın temin edilmesi, elverişli bir şekilde etnik toplulukların anadillerinde eğitim hakkının sağlanması gerektiğini kaydediyor.

92. Danışma Komitesi, Anayasa'nın 48 Maddesi uyarınca tanınan haklar, pratikte Ulah, Rom ve Sırp etnik topluluklarına uygulanmıyor. Aslında, Danışma Komitesi'nin edindiği bilgilere göre Rom dilinde fakultatif olarak sadece birkaç sınıfta eğitim yapılıyor. Danışma Komitesi, Ulah dilinin fakultatif şeklinde okutulması için ek sınıflar açılması talepleri red edildiği ve birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar öğrencilerin bir sınıfa toplanması nedeniyle Sırp sınıflarının azaldığını kaydediyor. Danışma Komitesi, yetkilerin, azınlık dilinde eğitimin yapılması için gerekli destek konusunda dikkatli davranmalarını öneriyor. Rom topluluğuna ilişkin Danışma Komitesi, hazırlanan Milli Strateji programının eğitim programına ait bazı sorunları gidereceğini ve derslerin kalifiyeli kadroyla yapılmasını temin edeceğine inanıyor.

Madde 15

93. Danışma Komitesi, "Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya" Anayasa'sında belirtildiğine göre, devamda Ohri Anlaşma'sında da toplulukların kamu hayatında daha fazla katılımını sağlayacak çok sayıda hakların yasal zeminin olduğunu selamlamaktadır.

94. Danışma Komitesi, özellikle, yasal süreçte etnik toplulukların çıkarlarını yansıtmak anayasak haklarının mevcut olduğunu selamlamaktadır. Danışma Komitesi, örneğin, Anayasa'ada etnik topluluklara ait yasaların (kültür, dili kullama, eğitim, kimlik belgeler ve sembollerin kullanımı) getirilmesi için çift çoğunluk sistemini yürürlüğe koyduğunu kaydetmektedir. Buna göre, sözkonusu yasalar sadece çoğunluk değil, toplam nüfuste çoğunluk olmayan etnik topluluklardan da çoğunluk alması gerekiyor. Bu özel prosedür, kamu savcını seçiminde, Anayasa Mahkemesinin dokuz hakeminden üçü ve Mahkeme konseyindeki üç üyesi için geçerli oluyor. Danışma Komitesi, etnik toplulukların temsili garanti olan, Topluluklar Arası İlişkiler özel parlamento komisyonunun da kurulduğu kaydediyor.

95. Yukarıda söz ettiğimiz Maddelerin önemini vurgulayarak Danışma Komitesi, Arnavut ile Makedon siyaset partilerinin iki kutupluk eğilimi ve bu koşullarda sayısal daha küçük toplulukların tartışmalardan dışlanmaları tehlikesi doğduğunu kaydediyor. Danışma Komitesi, azınlıkların korunmasına ait ve herhangi bir tartışmanın azınlık gruplarını dışlayarak, siyasi partilerin tekelinde olmaması gerektiğini düşünüyor.

96. Danışma Komitesi, Hükümet ve sayısal açıdan daha küçük topluluklar dahil tüm toplulukların kuruluşları arasında doğrudan doğruya çeşitli diyalog formlarının değerli olduğunu kabul etmektedir. Danışma Komitesi, bu tip diyalogların yeterince sınırlı olduğunu kaydediyor. Danışma Komitesi, iktidarın azınlıkların karşılaştıkları problemler hakkında tartışma isteklerini kabul etmektedir. Danışma Komitesi, haber dolaşımı ve direkt haber yetersizliği farklı azınlıklardan mevcut problem olarak dile getirildiğini kaydetmektedir. Dolayısıyla, Danışma Komitesi,

yasaların düzenlenmesi yanı sıra, örneğin, kurumlar ve farklı toplulukların kuruluşları arasındaki diyalog imkanlarının sağlanması için Azınlıklar Konseyi kurulmasını da önermektedir.

97. Danışma Komitesi, kamu yönetime etnik toplulukların dahil edilmesi için birçok önlemin alındığını kaydetmektedir. Danışma Komitesi, önlemlerin Ohri Anlaşmasında belirtildiği gibi hakça temsil ilkesi etrafında alınmaktadır. Esnek bir şekilde uygulanan Maddelerle, toplulukların kamu yönetimdeki sayısının artması konusunda ilerleme kaydedildi. Bu yönde, Danışma Komitesi, arzu edilen reformlara rağmen, Avrupa Birliği desteği ile kamu kuruluşlarda toplulukların istihdamı için program hazırlandığını belirtiyor. Danışma Komitesi, kamu yönetimin modernleşmesi döneminde reform zorluklarının yaşandığının farkında. Yetkililer iki zıt hedef karşısında bulunuyor: Bir taraftan kamu çalışanlarının sayısının azalması diğer yandan ise kamu sektöründe etnik toplulukların istihdamı, özellikle Arnavutların. Danışma Komitesi, bu durumun kaçınılmaz bir gerginlik yarattığını kabul etmektedir.

98. Bu bağlamda, Danışma Komitesi, İçişleri Bakanlığında prensiplerin uygulanmasında yapılan ilerlemeyi selamlayarak, yetkililerin sayısal daha küçük toplulukların da hakça temsil edilmeleri için çabalarının devam etmesini dilemektedir. Danışma Komitesi, sözkonusu prensiplerin kamu yönetimin tüm sektörlerinde (Savunma dahil) uygulanması gerektiğini kaydediyor. Danışma Komitesi, ilerlemenin devamlı olarak denetlenmesi ve bu bağlamda Devlet Memurları Acentesine daha fazla yetki verilmesi gerektiğini belirtiyor.

99. Danışma Komitesi, etnik toplulukların yargı organlarındaki katılım oranı kaygı yarattığını belirtiyor². Danışma Komitesi, yukarıda Anayasa Mahkemesi ve Mahkeme Konseyine ait Anayasa maddeleri yanı sıra yetkililerin yargı idaresinin tüm düzeyinde özellikle Romların katılımının sağlanması için gereken tüm önlemleri almaları gerektiğini kaydetmektedir. Süreçte şeffaflığın korunması ve siyasallaşmaması doğrultusunda dikkatli önlemlerin alınması gerekiyor. Danışma Komitesi, genelde yargının bağımsızlığına güvenin artması için alınacak önlemlerin büyük önem taşıdığını belirtiyor (yukarıda belirtilen Madde 6. ile ilgili tespitlere bak)

100. Danışma Komitesi, 24 Ocak 2002 tarihinde onaylanan yerel Yönetim Yasası uyarınca şu andaki desentralizasyon reformlarını selamlamaktadır. Makedonya yüksek merkez idari sistemini ve şimdiye kadar azınlıkların korunmasına ilişkin olumsuz etkisini göz önünde bulundurursak sözkonusu reformların etnik azınlıkların idari organlarında daha yüksek oranda temsil etmelerini sağlayacak. Danışma Komitesi, eğitim bölümünde belediyenin yeni yükümlükleri olduğunu kaydederek yasa uyarınca kurulması gereken etnikler arası ilişkiler komitesinin önemini belirtmektedir.

101. Danışma Komitesi, reformların önemi ve etkisi yerel yönetime sağlanacak yetkilerle ölçülebilecek. Danışma Komitesi, reformun pratikte gerçekleşmesi için esas önemli olan kaynakların belirlenmesidir. İlk adımda birkaç kez ertelenen Yerel Mali Yasasının onaylanması gerekiyor. Danışma Komitesi,

² Devlet raporundaki istatistik verilere göre seçilen hakimleri etnik topluluklar sadece yüzde 11.5 oranında temsil etmektedirler. Bunlardan yüzde 6.2 Arnavut, yüzde 0.8 Türk, yüzde 1.9 Ulah, yüzde 0.3 Makedon asıllı müslümanlar ve 0,5 diğer müslümanlar, yüzde 1.1 Sırp, yüzde 0.5 Karadağlılar, yüzde 0.1 hrvatlar ve yüzde 0.1 Bulgarlar.

desentralizasyon sürecinin merkez yönetimi hakça temsil ilkesinin uygulanması sorumluluğundan vazgeçme anlamına gelmediğini kaydediyor.

102. Danışma Komitesi, işsizliğin yüksek oranları toplumun tüm alanlarında büyük problem yarattığını biliyor. Danışma Komitesi, Arnavut ve Rom topluluğuna özellikle Arnavut ve Rom kadınına özel ilgi gösterilmesi gerektiğini kaydediyor. Devlet raporuna göre işsizlik oranı bu iki grupta en yüksek. Gerçekleşen Romların Milli Stratejisi Programını selamlayan Danışma Komitesi, durumun iyileşmesi doğrultusunda yetkili kurumların ek çaba göstermeleri gerektiğini belirtiyor. Danışma Komitesi, yetkili kurumlara, azınlıklarla danışarak 2000 yılı stratejisinde belirlenen fakirliğin azalması yönünde ortak hareket etmeleri çağrısında bulunuyor.

Madde 16

103. Danışma Komitesi, Ohri Anlaşmasının tamamen uygulanması için getirilmesi gereken farklı yasalar arasında Belediye sınırları yasası da yer aldığını kaydetmektedir. Yasa tasarısının parlamentoya iletildiğini ve bunun neticesinde belediyelerin etnik yapısının değişeceği yönündeki korku gerginliklere yol açtı. Danışma Komitesi, yasanın onaylanmasından önce yetkili makamların görüşmeler yapmaları gerektiğini belirtiyor. Danışma Komitesi, nüfusun etnik yapıya ilgili sayım sonuçlarının doğruluğunun tespit edilmesi, bu bağlamda gerekirse yerel bölgelerde azınlıkların durumuyla ilgili diğer analiz ve çalışmaların da yapılması gerektiğini kaydediyor. (aşağıdaki genel tespitlere bak)

104. Danışma Komitesi, 2001 yılı çatışmalarında çok sayıda vatandaşın (170.000) göç etmesine ve nüfusun etnik yapısının değişmesine neden olduğunu kaydediyor. İnsanların geri çevrilmesi süreci başladığını ve hala devam ettiğini belirten Danışma Komitesi, bunun olumlu bir gelişme olduğunu ileri sürüyor. Raporlar, vatandaşların geri çevrilmesi için güvenli şartların sağlanmadığını gösteriyor. Bu durum kaygı verici. Danışma Komitesi, temelli dönüş şartlarının ve gerçekçi yada hayal güvensizlik ortamının değişmesinin sağlanması doğrultusunda yetkili makamların uluslararası toplumla da işbirliği yapmaları gerektiğini kaydediyor. Aynı zamanda evlerin onarımına devam edilmesi ve çatışmada zarar gören ekonominin düzeltilmesi yönündeki çabalarının devam etmesi gerekiyor.

105. Danışma Komitesi, bazı komşu ülkelerden uygulanması istenilen vize rejiminin sınır geçitleri iletişiminde, özellikle, aynı etnik topluluktan, kültürden ve aynı dili konuşanlar arasında gereksiz problemler (prosedür, mali yada başka nedenler) yaratılmaması için yetkili makamların önlem almaları gerektiğini kaydediyor.

Madde 18

106. Danışma Komitesi, “Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya” çok sayıda ülke ile kültür alanında ikili işbirliği anlaşmalar imzaladığını kaydederek yetkili makamlara komşu ülkelerle hala imzalanmayan anlaşmaların imzalanmasını düşünmeleri çağrısında bulunuyor.

Madde 19

107. Danışma Komitesi edindiği bilgilere dayanarak bu maddenin uygulamasıyla ilgili herhangi bir itirazı yok.

GENEL NOTLAR VE DANIŞMA KOMİTESİNİN YORUMLARI

108. Danışma Komitesi, genel notların ve yorumların hükümet ile azınlıklar arasında diyalogun devam etmesinde faydalı olacağını kaydetmektedir.

Genel itirazlarla ilgili

109. Danışma Komitesi'ne göre "Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya" milli azınlıkların korunmasını doğrudan etkileyen yasal reformlar sürecinde bulunuyor. Danışma Komitesi, tespit edilen tarihlere kadar reformların tamamlanması ve pratikte tamamen uygulanması gerektiğini kaydediyor.

110. Danışma Komitesi, nüfusun farklı bölümlerinde kaybolan güvenin tekrar sağlanması yetkililerin öncelikli hedef olarak kaydedilmektedir. Söz konusu öncelik etnik arası ilişkilerin düzelmesi ve toleransın artması için somut girişim olarak gözükmektedir.

111. Danışma Komitesi etnik azınlıklarda genel tutum reform sürecinde bir kenara itildikleri yönünde. Danışma Komitesi her alınacak yeni önlemlerde sayısal açıdan daha az olan etnik topluluklara da önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Madde 3. ilişkin

112. Danışma Komitesi, Mısır etnik topluluğu Anayasa'da tanınmadıklarından dolayı mutsuzluklarını dile getirerek Çerçeve anlaşmasına dahil edilmelerini istediklerini kaydediyor. Danışma Komitesi, hükümetin söz konusu etnik topluluğun kimliğini tanıması ve Çerçeve Anlaşmasına dahil etme imkanlarını araştırması gerektiğini kaydediyor.

113. Danışma Komitesi, Çerçeve Anlaşmasının madde madde uygulanması için ek grupların katılması imkanlarını da görüşmesi gerekiyor. Yetkililer, ilgililerle anlaşma sağlayarak bu çalışmalarını sürdürmesi gerektiğini savunuyor.

Madde 4. ilişkin

114. Danışma Komitesi, ayrıma karşı bazı yasalarda boşluklar olduğunu kaydederek yetkili makamların ayrıma karşı maddelerin genişlenmesi imkanlarının görüşülmesi gerektiğini kaydediyor.

115. Danışma Komitesi, Romlara farklı alanlarda ayırım yapıldığını belirterek eve sahip olma ve sosyal ile sağlık sigortalarından yararlanma hakkı tanınmadığını kaydediyor. Danışma Komitesi, yetkili makamların durumu gözetlemeleri ve pratikteki ayırma son verilmesi için gereken adımları atmalarını öneriyor.

116. Danışma Komitesi, Romlar ve diğer etnik topluluklar arasında sosyal-ekonimi uçurumun bulunduğunu kaydediyor. Hükümet, Romların Milli Strateji Programının uygulanmasına yönelik çabalarına devam etmesi ve strateji içi uygun fonların temin edilmesi gerekiyor.

117. Danışma Komitesi'ne göre kamu savcının ayırımı saptama ve ayırma karşı gelmede önemli rol oynadığını belirterek kamu savcının çalışmalarına müteşekkiri edilmesi ve izlenmesi gerekiyor.

118. Danışma Komitesi, Arnavut ve Rom etnik toplulukları mensuplarının hala vatandaşlık haklarını temin etmediklerini belirterek yetkili makamların 2003 yılında onaylanan Vatandaşlık yasasıyla vatandaşlığa kabul etme sürecinde meydana gelen sorunları göz önünde bulundurmaları gerekiyor.

Madde 5. ilişkin

119. Kültürlerini tanıtmaya amacıyla çok sayıda derneğe destek sağlandığını belirten Danışma Komitesi, desteğin eşitlikli tüm etnik toplulukların derneklerine verilmemesini kaydediyor. Danışma Komitesi, ileride sözkonusu sorunların giderilmesi ve Kültür Bakanlığındaki Etnik toplulukların kültürünün tanıtımı ve kalkınmasından sorumlu dairenin güçlenmesi gerektiğini ileri sürüyor.

120. Danışma Komitesi, Ulah etnik toplulukları temsilcilerinden Ulahlara asimilasyon yapıldığına dair şikayetler aldıklarını belirtiyor. Ulah kimliğinin devam etmesi için yetkili makamların desteğini güçlendirmesi gerekiyor.

Madde 6. ilişkin

121. Danışma Komitesi, çatışmanın yan etkileri toplumda hala hissedilmekte ve etnikler arası güven ve anlayışın yenilenmesi sürecini komplike ettiğini kaydetmektedir. Danışma Komitesi, hem merkez hem de yerel yönetimin toleransın ve etnik arası barışçıl ilişkilerin tanıtımı için ek çabaların gösterilmesi gerekiyor.

122. Danışma Komitesi'ne göre farklı etnik gruplar arası ilişkilerindeki etkileşimin düşük düzeyde olduğunu özellikle Makedon ile Arnavutlar arasında. Danışma Komitesi, eğitim alanında yetkili makamların siyasetleşmiş toplum fenomenine karşı gelinmesi için önlem almaları gerektiğini kaydediyor.

123. Danışma Komitesi, endişe verici şiddet olaylarına rastlandığını, azınlık konumunda bulunan kişilere karşı kötü davranıldığını kaydediyor. Danışma Komitesi, yetkili makamlar ve polis tarafından şiddet şikayetlerin durumunu tespit etmeleri gerektiğini belirtiyor.

124. Danışma Komitesi, bazı medyalarda azınlıklara ait raporların tek taraflı yapıldığını belirtiyor. Azınlık sorunlarına ilişkin haberlerin dengeli yapılmasının sağlanması için önlemler alınması gerekiyor.

125. Danışma Komitesi, Kosova'dan mülteci olarak sığınan çok sayıda Rom, Aşkali ve Mısırlı son derece kötü şartlarda yaşadıklarını kaydediyor. Politik sığınma yasasının uygulanması ve bu topluluklara yasalar önünde eşitliklik imkanları sağlaması gerekiyor.

Madde 8. ilişkin

126. Danışma Komitesi, 1999 yılında Din toplulukları ve grupları yasasının bazı maddelerinin kaldırılması ile etnik toplulukların din derneklerinin kayıtları sürecinde güvensizliklerin oluştuğunu kaydediyor. Danışma Komitesi, yetkili kurumların kayıtların kolaylaşması için prosedürün daha şeffaf olması gerektiğini belirtiyor.

Madde 9. ilişkin

127. Danışma Komitesi, 2002 yılında bu yana etnik toplulukların dilinde yayın yapan Makedonya televizyonunun üçüncü kanalın karşılaştığı sorunlarla ve daha kaliteli programların üretilmesi için yetkili kişilerin yakından ilgilenmeleri gerektiğini ileri sürüyor.

128. Danışma Komitesi, azınlık dillerinde yayın yapan özel televizyonlara ilişkin yasalar uyarınca yayınların makedon diline tercüme edilmesi maddeleri yer almaktadır. Bu ise ruhsat alımında zorluklar meydana getiriyor. Danışma Komitesi, yasanın gözden geçirilmesi gerektiğini kaydediyor.

129. Danışma Komitesi, azınlıkların medyalara girişi endişesinin özellikle sayısal açıdan daha az olan azınlıkların ileride dikkatle izlenmesi gerekiyor.

Madde 10. ilişkin

130. Danışma Komitesi, dillerin kullanımının ait anayasa maddeleri Çerçeve Anlaşmasını 10. Maddesindeki fıkraları içeriyor. Yetkili kurumlar tarafınca, anayasadan çıkan yasal yükümlüklerin getirilecek olan dil ve alfabe yasasında nasıl kullanılacağına tanımlanması gerekiyor. Kimlik belgelerini yasanın uygulanması için önlemlerin alınması gerekiyor.

131. Danışma Komitesi, yargı süreçlerinde kalifiyeli tercümanların yetersizliği nedeniyle makedonca hariç diğer dillerin kullanımında zorluklar yaşandığını kaydediyor. Yetkili makamların bu soruna öncelik tanımları gerekiyor. Özellikle tercümanlar eğitimi için özel programların düzenlenmesi ihtiyacı var.

Madde 11. ilişkin

132. Danışma Komitesi, Türk etnik topluluğuna mensup kişilerin isimlerinin kimlik belgelerinde transkripsiyonu sırasında fonetik sorunlar meydana geldiğini ayrıca eski dönemde zorla değişen isimlerdeki problemler mevcut olduğunu kaydediyor. hala

aynen kullanıldığının altını çiziyor. Danışma Komitesi, yetkili makamların etnik topluluklara mensup kişilerin isimlerinin fonetik transkripsiyonun doğru yapılması doğrultusunda önlem alınması gerektiğini kaydederek önceden zoraki değiştirilen tüm isimlerin orjinal şekline dönüştürülmesi gerektiğini savunuyor.

133. Danışma Komitesi, Makedon dilinin yanı sıra resmi olan diğer farklı diller yerel isimler ve diğer topoğrafi tanımlarında pratikte çok seyrek kullanılıyor. Yetkililer bu sorunu gözden geçirmeleri gerekiyor.

Madde 12. ilişkin

134. Danışmanlık Komitesi, Makedon ile Arnavut sınıfları arasında karışık okulların sorununa ilişkin tolerans içermeyen açıklamalar yapıyor. Yetkili makamların, asıl hedefi öğrenciler arasındaki iletişimin özellikle, eğitim alanında sağlanması için önlemler almaları gerekiyor. Ayrıca bölgede konuşulan dillerin bireysel tanıtımını da yapılması ihtiyacı var.

135. Danışma Komitesi, Eğitim Bakanlığı dahilinde azınlıkların eğitiminden sorumlu büro sorunları halledecek kapasiteye sahip olmadığını kaydediyor. Danışma Komitesi'ne göre, yetkili makamların durumu gözden geçirmeleri gerekiyor.

136. Danışma Komitesi, etnik toplulukların dillerindeki okuma kitapları ve kadro sorunun giderilmesi için ek çabaların yapılması gerektiğini belirtiyor.

137. Danışma Komitesi, Rom öğrencilerinin yüksek okula kayıt oranının düşük ve ilkokuldan sonra okulun terk edilmesi oranının yüksek olduğundan dolayı yetkili makamlar, ebeveynlerle görüşmeler yaparak ve çocukların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak sorunu Romların Milli Strateji programı çerçevesinde ele almalı gerektiğini kaydediyor.

138. Danışma Komitesi, Arnavut ve Türk topluluğu öğrencilerin çoğu ilkokuldan sonra öğrenimlerine devam etmediklerini kaydediyor. Hükümet yetkilileri tarafınca durumun nedenlerini tespit etmek ve bu sorunu çözmek için önlemlerin alınması gerekiyor.

139. Danışma Komitesi, yüksek eğitimde kontenjanın tanınmasıyla tüm etnik toplulukların daha doğrusu Romların yüksek eğitim kayıtlarında bir artış olmadığı ve hükümet yetkili kurumları bu sorunun halledilmesi için denetimlerin yapılması gerektiği kanaatinde.

Madde 13. ilişkin

140. Danışma Komitesi, yerli yasa özel ilkokulların açılmalarına izin vermiyor böylece tüm etnik toplulukların kendi dillerinde öğrenim görmeleri yasaklandığını kaydediyor. Danışma Komitesi'ne göre hükümetin yetkili kurulları özel ilkokullara izin vermeleri için yasayı yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor.

Madde 14. ilişkin

141. Danışma Komitesi, Türk ve Arnavut toplulukların kendi dillerinde öğrenim görmeleri ve ek sınıfların açılması için dilekçe verdiklerini belirtiyor. Danışma Komitesi, hükümet yetkili kurumlarının bölgedeki azınlıklara daha fazla özen göstermeleri ve bu ek sınıfların açılması için bazı kriterlerin belirlenmesi gerektiğini kaydediyor.

142. Danışma Komitesi, Ulah, Rom ve Sırp dilinde yeterince derslerin yapılmadığını, hükümet yetkili kurumlarının ise bu yönde destek vermeleri gerektiği kanaatindedir.

Madde 15. ilişkin

143. Danışma Komitesi, hükümet yetkili kurumların, azınlıklarla sınırlı bilgiler dolaştığını ve sınırlı danışmalar yapıldığını kaydederek yetkililerin azınlıkları temsil eden kuruluşlarla doğrudan doğruya iletişim kurmaları ve imkanlar dahilinde bir azınlık konseyinin kurulması gerektiğini belirtiyor.

144. Danışma Komitesi, yerli yasalara eşitlikli prensiplerin uygulanmasının amacı etnik toplulukların kamu yönetiminde katılımın orantılı yapılmasını sağladığını kaydediyor. Hükümet yetkililerin, maddelerin sayısal açıdan az olan etnik toplulukların kamu yönetimin tüm bölümlerinde yer almalarını konusunda çabalarına devam etmeleri gerekiyor.

145. Danışma Komitesi, yargıda etnik toplulukların temsili yeterli olmadığını belirterek özellikle Romların yargıda hiç temsil edilmelerini kaydediyor. Hükümet yetkilileri sorunun çözülmesi için önlem almaları gerekiyor.

146. Danışma Komitesi, 2002 tarihinde onaylanan yerel Yönetim Yasasıyla başlayan desentralizasyon süreci ile toplulukların daha büyük oranda temsiline sağlaması gerekiyor. Hükümet yetkililerin, mali dahil bu alandaki reformları sonuçlandırmaları gerekiyor.

147. Danışma Komitesi, etnik toplulukları mensuplarının ekonomi hayata etkili katılımı, özellikle Arnavut ve Rom kadınlarının bir eksiklik olarak devam ettiğini belirtmektedir. Hükümet yetkilileri, sorunların giderilmesi yönündeki çabalara devam etmeleri gerekiyor.

Madde 16. ilişkin

148. Danışma Komitesi, bazı etnik toplulukların önerilen Belediye Sınırları Yasasının dengelerin bozulmasına ve olumsuz etki yaratmasından endişeli olduklarını belirtiyor. Hükümet yetkililerin, bu endişelere kulak asmaları ve yasanın onaylanmasından önce etnik topluluklarla görüşmeleri gerekiyor.

SONUÇ NOTLARI

149. Danışma Komitesi, aşağıdaki notlarda ana çizgilerde düşüncelerini öneriyor. Bakanlar konseyinden kabul edilebilecek temel (esas) sonuçlar ve tavsiyeler olarak kullanabilir.

150. Danışma Komitesi, Ohri Çerçeve anlaşmasıyla yapılan Anayasa ve yasa değişmelerini ayrıca azınlıkların korunması için daha güçlü temellerin kurulmasını ana dilin kullanılmasını, eğitimi ve hakça temsil ilkesinin kamu yönetiminin tüm düzeyinde uygulanmasını selamlıyor.

151. Hükümet yetkili kurumlarının başlattığı toplulukların korunmasına ait reformları devam etmeli, desentralizasyon sürecinin tamamlanması, dillerin kullanım, alfabe ve ayrıma karşı temel çalışmalar var olan yasa çerçevesini güçlendirecektir. Bu bağlamda, hükümet yetkili kurumları sayıca az olan toplulukların durumuna dikkat etmelidir.

152. 2001 çatışmasından sonra karşılıklı anlayışın teşvik edilmesi ve kültürler arası diyalog ülke için hayati önem taşıyor. Etnikler arası gerginlik özellikle genç nüfusta endişe veriyor. Bu ise özellikle Makedon ile Arnavutlar arasında engeller olduğunu gösteriyor. Toplumun farklı topluluklarında özel olarak eğitim alanında etkileşimin sağlanması için çabaların gösterilmesi gerekiyor.

153. Azınlık dillerin ihtiyaçları göz önünde bulundurarak ek önlemler alınmasında tüm topluluklar özellikle Türk ve Arnavutlar tarafından dile getirildi. Bu bağlamda özel ilkokulların açılmasına ilişkin konulan yasanın tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor.

154. Farklı alanlarda ayrımı dayanan Rom etnik topluluğu diğer topluluklara göre sosya-ekonomi farklılığa şahitlik yapmaktadırlar. Zorluklar genelde istihdam, ev sahibi olma, eğitim ve sağlık alanlarında gözükmektedir.

155. Etnik toplulukların temsilinin teşvik edilmesi için medyalarla ilgili de bazı önlemlerin alınması gerekiyor. Kültür alanında, kültürün korunması ve ilerletilmesi için önlemler alınması lazım. Özellikle Ulah kültürünün güçlenmesi gerekiyor.

156. Azınlıkları yakından ilgilendiren konularla ilgili etnik topluluklar temsilcileri ile enstitüler düzeyinde görüşmelerin yapılması için önlemlerin alınması gerekiyor.

REZULUSIYON ResCMN(2005)4

Devletin sosyal birleşmesinde intelektual ve anlaşma diyalogun bakımı ,geleceğin tabanını oluşturur. Topluluklar arasındaki engel ve etnik anlaşmazlıklar sürekli dikkat edilmemelidir. Toplumsal farklı komponentler arasında birleşmeyi devamında da desteklemek gerekir, özellikle eğitim alanında, çünkü belli bölgelerde özel kişilerin bilgileri temsil edilir.

Azınlıkların dilinde anlatılmak için ek tedbirlerin alınması gerekir. Özellikle Arnavut ve Türk topluluklarında gösterilmektedir. Buna dayanarak, özel, temel eğitimin analiz edilmesi gerekir.

Romlarla ilgili durumun iyileşmesi için yapılan teşebbüsler dışında,bu topluluğun üyelerine karşı yapılan diskriminasyon sorunu devam eder.Bu, onlar ve öteki topluluklar arasında sosyal ekonomi farklarının mevcut olduğunu gösterir. İş bulmada, hanelikte, sağlık ve öğretimdeki sorunlar, en çok gösterişlidir. Romlara ait olan,yeni milli çerçeve stratejisine dayanarak durumun iyileşmesi için tüm gereken adımların atılması gerekir.

Gelecekteki uğraşlar, azınlıklara ait olan şahısların medyaya yaklaşması için ,medyada yapılması gerekir. Kültür alanında, azınlık kültürlerinin gelişmesi ve güçlenmesi için yeni tedbirler alınması gerekir, Ulahların kültürünü de katmak şartıyla.

Verilen kesitler, anlaşma bölgesine aittir,azınlıklardaki var olan problemlerin enstitü seviyesinde tedbir alınarak sürekli anlaşmalara bağlanır.

2. "Eski yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti" ne, Meclis Komitesi, yukarıda söz edilen kararların ve farklı yorumların gerçekleşmesini öneriyor.

3. (97)10. rezolusyonuna dayanarak, "Eski yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti" nin Hükümetini davet eder:

- a) Meclis Komitesiyle ilerleme diyalogunu devam etsin;
- b) Sürekli olarak Meclis Komitesini,yukarıda bir ve iki noktalarında aranan ve alınması gereken tedbir ve cevaplarla haber etsin.

Devletin sosyal birleşmesinde intelektual ve anlaşma diyalogun bakımı ,geleceğin tabanını oluşturur.Topluluklar arasındaki engel ve etnik anlaşmazlıklar sürekli dikkat edilmemelidir.Toplumsal farklı komponentler arasında birleşmeyi devamında da desteklemek gerekir,özellikle eğitim alanında,çünkü belli bölgelerde özel kişilerin bilgileri temsil edilir.

Azınlıkların dilinde anlatılmak için ek tedbirlerin alınması gerekir. Özellikle Arnavut ve Türk topluluklarında gösterilmektedir. Buna dayanarak,özel, temel eğitimin analiz edilmesi gerekir.

Romlarla ilgili durumun iyileşmesi için yapılan teşebbüsler dışında, bu topluluğun üyelerine karşı yapılan diskriminasyon sorunu devam eder. Bu, onlar ve öteki topluluklar arasında sosyal ekonomi farkların mevcut olduğunu gösterir. İş bulmada, hanelikte, sağlık ve öğretimdeki sorunlar, en çok gösterişlidir. Romlara ait olan, yeni milli çerçeve stratejisine dayanarak durumun iyileşmesi için tüm gereken adımların atılması gerekir.

Gelecekteki uğraşlar, azınlıklara ait olan şahısların medyaya yaklaşması için, medyada yapılması gerekir. Kültür alanında, azınlık kültürlerinin gelişmesi ve güçlenmesi için yeni tedbirler alınması gerekir, Ulahların kültürünü de katmak şartıyla.

Verilen kesitler, anlaşma bölgesine aittir, azınlıklardaki var olan problemlerin enstitü seviyesinde tedbir alınarak sürekli anlaşmalara bağlanır.

2. "Eski yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti" ne, Meclis Komitesi, yukarıda söz edilen kararların ve farklı yorumların gerçekleşmesini öneriyor.

3.(97)10. rezolusyonuna dayanarak, "Eski yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti"nin Hükümetini davet eder:

a) Meclis Komitesiyle ilerleme diyalogunu devam etsin;

b) Sürekli olarak Meclis Komitesini, yukarıda bir ve iki noktalarında aranan ve alınması gereken tedbir ve cevaplarla haber etsin.